

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 58.053.008 у Тернопільському
національному педагогічному
університеті імені Володимира Гнатюка
доктору географічних наук, професору
Сивому Мирославу Яковичу

ВІДЗИВ

офіційного опонента про дисертаційну роботу
Карпенко Тетяну Анатоліївну «Використання ладшафтно-
техногенної складової регіональної екомережі у туристичній діяльності (на
прикладі старопромислового регіону Кривбасу)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань
10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю»

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

На сучасному етапі розвитку туризму в світі, одним із пріоритетних напрямків сталого розвитку територій став екологічний туризм. Розвиток екологічного туризму в Україні на початковому етапі, але завдяки існуючій природно-рекреаційним ресурсам країни, цей вид туризму має усі шанси стати одним з основних видів подорожей та створити усі умови покращення соціально-економічного становища населення. Екологічний туризм з його величезними рекреаційними і пізнавальними можливостями покликаний сформувати суспільну свідомість щодо охорони та раціонального використання природних багатств, донести до людей нагальність і важливість питань захисту навколишнього середовища. У багатьох країнах екологічний туризм стає супутником і невід'ємною частиною всіх видів туризму, інтегрує їх у загальний процес, а завдяки своєму максимально доступному (наочному) просвітницькому та освітньому потенціалу є чи не єдиним регулятивним та

формує поведінку важелем управління урбанізаційними процесами, раціонального природокористування та охорони природи. Він дозволяє пом'якшити удари, що завдає природі бездумне ставлення до неї людини, зберігає кутки незайманої природи і сприяє примноженню природних цінностей не тільки за допомогою екологічної просвіти, але і за рахунок коштів, що спрямовуються з прибутків від екологічного туризму на вирішення цих конструктивних завдань.

Виходячи з цього, актуальність дисертаційної роботи полягає в тому, що вона направлена на обґрунтування включення антропогенних ландшафтів різного ступеню змінності у національну екологічну мережу являє на сьогодні актуальну, але складну методологічну проблему, вирішення якої вимагатиме залучення дослідницького апарату не лише географічних наук, а й синергетики, філософії, екосистемології.

Актуальність роботи підтверджується ще й тим, що можливість використання ландшафтно-техногенної складової регіональної екомережі у туристичній діяльності старопромислових регіонів України

Дисертаційна робота виконана в розвиток науково-дослідної тематики кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно-збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва» (№ державної реєстрації - 0108U009772).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Карпенко Т.А. чітко сформулювала мету та завдання дисертаційної роботи, що дозволило логічно і послідовно розкрити основний зміст теми і сформулювати наукову новизну. Наукові положення гуртуються на необхідності включення до національної екомережі тих антропогенних ландшафтів, які мають різний ступінь змінності. При цьому туризм розглядається як галузь, що має найвищий потенціал використання атрактивних особливостей антропогенних ландшафтів.

Обґрунтованість результатів та висновків дисертації підтверджуються тим, що вони базуються на використанні як загальнонаукових так і спеціальних методів дослідження, на детальному аналізі джерельної бази, яка включає не тільки знання сучасної спеціальної географічної літератури, а й значний масив статистичних даних.

Сформульовані в дисертаційній роботі теоретико-методологічні та практичні підходи базуються обширній інформаційній базі, результати опрацьовані якої наведені в таблично-графічному матеріалі.

Об'єкт (антропогенні ландшафти різного ступеню змінності) та предмет (процес формування регіональної екомережістаропромислових регіонів за участю антропогенних ландшафтів і їхнє використання, зокрема, у туристичній діяльності) дослідження визначені у відповідності до вимог Міністерства освіти і науки України.

Карпенко Т.А. досягнула поставленої мети і успішно виконала всі поставлені завдання. Робота є самостійною і повністю завершеною науковою працею, результатом якої є сформульовані висновки, обґрунтовані на базі особистого дослідження.

3.Достовірність га наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційна робота Карпенко Т.А. відзначається високим науковим рівнем і актуальністю. Сформульовані теоретико-методологічні положення, висновки і рекомендації мають високий ступінь достовірності та обґрунтованості, що вимагається від таких робіт. Всі поставлені завдання успішно виконані.

Здобувачка детально і всебічно опрацювала наукові праці провідних українських і зарубіжних вчених з питань розвитку туризму (170найменувань), показала власні напрацювання цих проблем.

До найважливіших наукових положень дисертації належать:

➤ проаналізовані сучасні уявлення про структуру та функції національної екологічної мережі та зміст екологічного та техногенного туризму (параграф 1.3.).

- виявлено передумови та особливості розвитку туристичної діяльності в регіоні старопромислового освоєння (Дніпропетровська область), а саме проаналізовано геопросторові особливості туристичних ресурсів Криворіжжя. На території Криворіського рекреаційно-техногенного підрайону виділено 5 мікрорайонів. Кожин з них володіє різним набором промислових антропогенних ландшафтів, які є основою для розвитку туризму в регіоні.(с.59-70).
- проведено аналіз спелестологічних ресурсів регіону (с. 70-75).
- охарактеризовано заповідні ландшафти Криворіжжя як ресурс розвитку туризму (параграф 2.3).
- використано геоінформаційне моделювання для оптимізації екологічного та техногенного туризму на Криворіжжя (параграф 4.1).
- розроблені заходи щодо просторової оптимізації туристичних маршрутів Криворіжжя (с. 133-138).
- здійснено оцінку можливостей використання туристичних об'єктів Криворіжжя у різних видах та напрямках туризму та розроблено реєстр туристичних об'єктів (с.138-144)

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження Карпенко Т.А. полягає в тому, що в сукупності воно вирішує важливе наукове завдання обґрунтування алгоритму вивчення механізму включення до національної екомережі тих антропогенних ландшафтів, які мають різний ступінь змінності. При цьому туризм розглядається як галузь, що має найвищий потенціал використання атрактивних особливостей антропогенних ландшафтів. Напрацювання дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку конструктивно-географічних досліджень, в навчальному процесі.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені і використовуються у роботі комунального закладу культури «Міський краєзнавчий музей» Криворізької міської ради (довідка про впровадження № 66 від 24.02.2021 року).

Результати дисертаційного дослідження впроваджені і використовуються у роботі комунального підприємства «Інститут розвитку міста» при розробці заходів з оптимізації туристичних маршрутів Криворіжжя (довідка про впровадження № 269 від 24.02.2021 року).

Результати дисертаційного дослідження впроваджені і використовуються в навчальному процесі на кафедрі туризму та економіки Криворізького державного педагогічного університету у вигляді складових частин навчальних дисциплін «Туристичні ресурси України», «Індустріальний туризм» та «Туристичне краєзнавство» (довідка про апробацію і впровадження №09/1-161/3 від 23.02.2021 року).

Результати дисертаційного дослідження впроваджені і використовуються у роботі туристичної агенції «NOVAtour» ФОП Окуловська Наталія Миколаївна.

Теоретичні та практичні рекомендації використанні при виконанні науково-дослідної тематики кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно-збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва» (№ державної реєстрації - 0108U009772).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

За матеріалами досліджень, представлених у дисертації, опубліковано 44 наукових праць, із них 2 колективні монографії, 2 статті у закордонних періодичних виданнях, 5 статей у фахових виданнях України, 4 статті у збірниках наукових праць, 1 публікація у матеріалах міжнародних наукових конференціях за кордоном, 13 публікацій у матеріалах міжнародних наукових

конференціях і Україні, 10 публікацій у матеріалах всеукраїнських наукових конференціях, 7 публікацій у матеріалах кафедральних науково-дослідних темах.

6. Оцінка змісту дисертації.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (170 найменувань), містить 13 рисунків, 13 таблиць та 7 додатків. Структура наукового пошуку повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути проблеми, визначені автором.

Перший розділ дисертації «Екологічний туризм та заповідна справа у географічних науках» розкриває сучасні науково-теоретичні уявлення про структуру і функції національної екологічної мережі, нові парадигми заповідної справи, нові тлумачення змісту екологічного та індустріального туризму, поняттєво-термінологічний апарат у сфері туризму та заповідної справи і методи конструктивно-географічного дослідження проблем використання ландшафтно-техногенної складової регіональної екомережі у туристичній діяльності.

У другому розділі «Передумови та особливості розвитку туристичної діяльності в регіоні старопромислового освоєння (Дніпропетровська область)» розглянуто просторові особливості туристичних ресурсів Кривбасу. На території Криворізького рекреаційно-техногенного підрайону виділено п'ять мікрорайонів. Кожен з них володіє різним набором промислових антропогенних ландшафтів, які є основою для розвитку туризму в регіоні.

У третьому розділі «Просторова організація мережі туристичних об'єктів Криворіжжя» проведено аналіз досвіду досліджень туристичних об'єктів Криворіжжя; показана методика розробки програми пізнавального туру «Об'єкти індустріальної спадщини Центрального Кривбасу».

У четвертому розділі «Геоінформаційне моделювання просторових особливостей розвитку екологічного та техногенного туризму у Кривбасі» розглядаються можливості використання методики елементарних ГІС для

моделювання туристичної діяльності, для просторової оптимізації туристичних маршрутів Криворіжжя, для розробки реєстру туристичних об'єктів Криворіжжя та для оцінки можливостей використання туристичних об'єктів Кривбасу у різних видах та напрямках туризму.

В тексті роботи відсутні порушення авторкою вимог академічної доброчесності. Містяться посилання на джерело інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використання джерел інформації.

У дисертації не виявлено ознак плагіату, самоплагіату, фальсифікації.

7. Ідентичність анотації та основних положень дисертації.

Анотація за змістом, висновками і рекомендаціями повністю ідентична основним положенням дисертаційної роботи. Вона подана українською та англійською мовами. В ній окреслені результати дослідження і зазначені положення наукової новизни. Анотація відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 , а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р., № 40

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Рецензована дисертація містить низку положень, які, на нашу думку, є недостатньо аргументованими або потребують уточнення. Позначимо деякі з них.

1. В розділі який пересвячено теорії та методології дослідження варто було б навести алгоритмічну модель, яка б розкривала поетапність отримання кінцевих результатів дисертаційного дослідження.

2. В розділі 4 (в пункті 4.1. Використання методики елементарних ГІС для моделювання туристичної діяльності (на прикладі об'єктів ПЗФ Дніпропетровської області)), зокрема, оголошується методика елементарних

ГІС (створення в т.ч.) проте, не повністю розкривається сенс елементарної ГІС та власне сама методика про яку заявлено (сторінки 127-129).

3. Розділ 4 (в пункті 4.3. Розробка реєстру та оцінка можливостей використання туристичних об'єктів Кривбасу у різних видах та напрямках туризму) – яким чином запропонована методика ЕГІС та розроблена база даних суміщається із оцінкою можливостей використання туристичних об'єктів. Зауваження стосується зв'язків між створенням ЕГІС та проведенням опитувань на предмет відвідуваності та зацікавленості туристів регіональними атракціями, оскільки цей пункт віднесено до розділу із назвою Геоінформаціне моделювання розвитку екологічного техногенного туризму у Кривбасі. Можливо на основі отриманих масивів відповідей респондентів знайдені територіальні відмінності в уподобаннях або вони співставні із отриманими результатами раніше проведеного просторового аналізу?

4. Розділ 4 (в пункті 4.3. Розробка реєстру та оцінка можливостей використання туристичних об'єктів Кривбасу у різних видах та напрямках туризму) – наскільки репрезентативною є вибірка учасників здійсненого опитування.

5. При обґрунтуваннях здійснення екскурсій/турів (індивідуальних, масових) на об'єкти та території регіональної екологічної мережі чи враховувалися автором допустимі/граничні навантаження та/або впливи від туристичної діяльності на охоронювані ландшафти.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, виконаного Карпенкою Т.А, а лише спонукають до подальшої наукової дискусії за темою дослідження.

9. Загальний висновок та оцінка дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані висновки і пропозиції виважені, відзначаються науковою новизною, системністю. Дисертаційна робота Карпенко Тетяни Анатолівни є самостійною, завершеною науковою працею, в якій у сукупності вирішене важливе наукове завдання – розкритий механізм включення до національної екомережі тих антропогенних

ландшафтів, які мають різний ступінь змінності. При цьому туризм розглядається як галузь, що має найвищий потенціал використання атрактивних особливостей антропогенних ландшафтів.

Дисертація Карпенко Тетяни Анатолівни «Використання ландшафтно-техногенної складової регіональної екомережі у туристичній діяльності (на прикладі старопромислового регіону Кривбасу» відповідає галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 103 «Науки про Землю» та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), в тому числі вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка Тетяна Анатоліївна на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії із спеціальності 103 «науки про Землю».

Офіційний опонент,

кандидат географічних наук, доцент

завідувач кафедри географії України

Київського національного

університету імені Тараса Шевченка

Сергій УЛІГАНЕЦЬ

